

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики

Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни
«ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ» обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

за темою «Діяльність органів юстиції у сфері Україна-НАТО»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30 серпня 2023 року № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25 серпня 2023 року № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29 серпня 2023 року № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 18 серпня 2023 року № 8

Розробники:

1. Завідувач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук, професор Панова Ірина Вікторівна.

Рецензенти:

1. Професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Комзюк А.Т.
2. Перший заступник директора Національного наукового центру „Інститут судових експертиз ім.Засл.проф.М.С.Бокаріуса, доктор юридичних наук, професор Спіцина Г.О.

План лекції

1. Поняття Національної стратегії у сфері прав людини.
2. Компетенція Директорату з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції України та порядок його формування.
3. Планування дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини Міністерством юстиції України.
4. Основні заходи з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, що здійснюються Міністерством юстиції України.

Література:

Основна:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України
3. Про державну службу : закон України : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради - 2016, № 4, ст.43.
4. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності [Текст]: зі змінами та доповненнями: Указ Президента України від 10 червня 1997р. // Уряд. кур'єр. - 1997. - 14 червня.
5. Про адміністративні послуги: закон України від 06.09.2012 № 5203–VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
6. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 32. — Ст. 314.
7. Про електронний цифровий підпис [Електронний ресурс] : закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.
8. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України Відомості Верховної Ради, 2016, № 31, ст.545.
10. Положення про Міністерство юстиції України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF/print1390224962826662>. – Заголовок з екрана.
11. Положення про Головні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі [Електрон. ресурс]: затв. наказом М-ва юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/8815>. – Заголовок з екрану.
12. Положення про Державну судову адміністрацію України [Електрон. ресурс]: затв. рішенням Ради суддів України від 22.10.2010 р. № 12. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/olsa>. – Заголовок з екрана.
13. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства юстиції України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та

- координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України: наказ Міністерства юстиції України від 06.06.2011 р. № 1495/5.
14. Про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби: наказ Міністерства юстиції України від 10.04.2012 р. № 549/5.
 15. Про затвердження Положення про управління державної виконавчої служби головних управлінь юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, Положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби: наказ Міністерства юстиції України від 10.04.2012 р. № 549/5.
 16. Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України: наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5.
 17. Про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні управління юстиції: наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5.
 18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 12. – Ст. 792.
 19. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146 (в ред. від 2 лют. 2015 р.).
 20. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів // Відом. Верхов. Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.
 21. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електрон. ресурс] : // Судова влада України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Nakaz%20173.pdf/>. – Заголовок з екрана.
 22. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень: постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2006 р. № 740 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 22. – Ст. 1623.
 23. Про затвердження Типового положення про апарат місцевого, апеляційного судів [Електрон. ресурс] : наказ Держ. суд. адмін. України від 28 верес. 2012 р. № 115 // Судова влада України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/dsa/14/N1152012/>. – Заголовок з екрана.

Допоміжна:

1. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України : підручник / [С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін.], за заг. ред. С. М. Гусарова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – 508 с. – ISBN 978-966-610-072-9. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9887>
2. Шишленко, В. Г. Правове регулювання та організація діяльності нотаріату України [Електронний ресурс] / В. Г. Шишленко // Форум

- права. – 2010. – № 4. – С. 971–975 . – Режим доступу: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10svggnu.pdf>.
3. Шишленко, В. Г. Щодо вдосконалення організації професійного самоврядування нотаріату України [Електронний ресурс] / В. Г. Шишленко // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 770–774 . – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2013_3_126.pdf.
 4. Демидов, В. О. До проблеми визначення поняття працівників суду та їх класифікація / Демидов В. О. // Юридична наука. - 2019. - № 11 (101), т. 1. - С. 363-369. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15892>.
 5. Солонар А.В. Особливості адміністративно-правового статусу державного реєстратора / А.В. Солонар// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право . - 2012. - Вип. 19, т. 3. - С. 126-128. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8508>
 6. Предместніков, О. Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / О. Г. Предместніков; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2017. - 39 с. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2606>
 7. Сіверін, Д. В. Сутність та структура адміністративно-правового статусу органів Державної виконавчої служби / Д. В. Сіверін // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2 (57). – С. 332-342. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6412>
 8. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України : підручник / [С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін.], за заг. ред. С. М. Гусарова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – 508 с. – ISBN 978-966-610-072-9. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9887>
 9. Клімушин П. С. Безпека національної інфраструктури електронних підписів / П. С. Клімушин, Т. П. Колісник // Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. – Харків : ХНУВС, 2019. – С. 233-235. Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12834>
 10. Бакумов, О. С. Реалізація концепту «держава у смартфоні» як напрям підвищення юридичної відповідальності держави в сучасній Україні / О. С. Бакумов // Прикарпатський юридичний вісник. – 2019. – Вип. 4 (29), т. 1. – С. 15-22. - DOI: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i4\(29\).387](https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i4(29).387). Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10047>

1. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>
2. Сайт «Научная сеть» - <http://www.nature.ru/>
3. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>
4. Сайт «Cyberleninka» - <https://cyberleninka.ru/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. <http://www.rada.kiev.ua/> – Верховна Рада України
7. <http://www.guds.gov.ua> – Головне управління державної служби України
8. <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
9. <http://www.nau.kiev.ua> – Нормативні акти України
10. www.vasu.gov.ua – Вищий адміністративний суд України.
11. www.reyestr.court.gov.ua – Єдиний державний реєстр судових рішень.

Що таке НАТО?

НАТО (NATO – North Atlantic Treaty Organisation) – Організація Північноатлантичного договору – міжнародна організація, створена 4 квітня 1949 року для колективної оборони країн Західної Європи та Північної Америки згідно з принципами 51 статті Статуту ООН.

Відповідно до Вашингтонського договору кожна держава-член Альянсу несе додаткову відповідальність та користується перевагами від участі у системі колективної безпеки. У Ст. 5 ведеться про те, що **збройний напад на одного або на кількох членів НАТО розглядатиметься як напад на всіх членів і що “вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них ... надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні”**. Такі безпрецедентні гарантії безпеки, територіальної цілісності, недоторканості кордонів та державного суверенітету не дає жодна з наявних на сьогодні колективних систем безпеки.

В часи холодної війни Альянс ніколи не використовував військову силу проти третіх країн або з метою впливу на своїх держав-членів. *(Водночас, СРСР на чолі Організації Варшавського договору (ОВД), який у 1954 році подавав заявку на вступ до НАТО, але отримав відмову, без вагань застосовував засіб військового втручання у внутрішні справи союзників по соціалістичному табору в Угорщині 1956 р. і Чехословаччині 1968 р.)*

Сьогодні членами НАТО є **29 країн**: Албанія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Болгарія, Словаччина, Словенія, Хорватія і Чорногорія.

Ухвалення всіх рішень в Альянсі відбувається на засадах **консенсусу**. Кожна країна-член НАТО має право вето.

НАТО не має власних збройних сил, у розпорядженні Альянсу є збройні сили – країн-членів. *(Деякі держави-члени НАТО взагалі не мають власних армій, зокрема Люксембург та Ісландія).*

Будь-яка держава-член має **право виходу з Альянсу**. За історію організації цим правом скористалися Франція та Греція, які відповідно у 1966р. та у 1974р. вийшли з військової структури НАТО, однак залишилися в межах її політичної структури. У 1980 році повна участь Греції у військовій структурі НАТО була відновлена. Франція також відновила участь у військовій структурі НАТО, про що було оголошено під час ювілейного Саміту НАТО в Страсбурзі в 2009 році, коли Організація відзначала 60-річчя з часу свого заснування.

НАТО розвиває розгалуджену систему партнерств, до якої входять Рада євроатлантичного партнерства, особливі партнери Україна, Грузія, країни Середземноморського діалогу (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко, Туніс), Стамбульської ініціативи (Бахрейн, Катар, Кувейт та ОАЕ), західноєвропейські нейтральні країни (Австрія, Ірландія, Мальта, Фінляндія, Швейцарія, Швеція), а також контактні країни (Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея, Японія).

Альянс у 2014 році припинив практичну співпрацю з Російською Федерацією після її агресії проти України, проте залишив канал комунікації – Раду НАТО-РФ і розпочав проведення політики стримування РФ.

Для міжнародних інвесторів НАТО – це очевидний знак стабільності, а отже, більшої інвестиційної привабливості.

Як функціонує НАТО?

Однією із запорок міцності НАТО є процес ухвалення рішень, який ґрунтується на досягненні консенсусу. Це означає, що усі рішення мають бути одностайними. Внаслідок цього часто виникає потреба у проведенні тривалих консультацій та обговорень, перш ніж буде ухвалене важливе рішення. Хоча сторонньому спостерігачеві така система може видатися надто повільною та громіздкою, вона має дві незаперечних

переваги. По-перше, вона забезпечує дотримання суверенітету кожної з країн – членів Альянсу. По-друге, коли вже рішення досягнуто, воно користується стовідсотковою підтримкою усіх держав-членів і підкріплене готовністю його виконувати.

Постійнодіючий керівний орган, що ухвалює рішення в НАТО, – це Північноатлантична рада, до складу якої входить по одному Постійному представнику від кожної країни – члена Альянсу. Постійний представник має ранг посла, а в роботі йому допомагає національна делегація у складі дипломатичного персоналу та радників з питань безпеки. Рада засідає на рівні послів щонайменше раз на тиждень, а зазвичай – ще частіше. Як правило, з періодичністю двічі на рік проводяться засідання Ради на рівні міністрів закордонних справ та оборони, а раз на два роки – на рівні глав держав та урядів.

Найвищою цивільною посадовою особою Альянсу є Генеральний секретар НАТО, який головує на засіданнях Північноатлантичної ради НАТО та сприяє досягненню консенсусу між державами-членами Альянсу. Генеральний секретар НАТО обирається з числа відомих політиків, дипломатів держав-членів Альянсу на чотирирічний термін. В управлінні діяльністю НАТО Генеральний секретар спирається на Міжнародний секретаріат, на роботу до якого направляються відомі експерти та посадовці з країн – членів НАТО.

НАТО не має власних збройних сил. Більшість сил, наданих у розпорядження НАТО, весь час залишається під національним командуванням та управлінням, окрім випадків, коли країни – члени НАТО відряджають ці сили для виконання конкретних завдань під проводом НАТО, починаючи від колективної безпеки до нових місій, таких як миротворчість та операції з підтримки миру. Політичні та військові структури НАТО забезпечують довготермінове планування, необхідне для того, щоб національні підрозділи були здатними виконувати ці завдання, а також запроваджують організаційні заходи стосовно спільного командування, управління, тренувань та навчань.

Країни-члени НАТО

Північноатлантичний альянс (НАТО) був створений на основі договору між державами-членами, кожна з яких приєдналась до нього добровільно після завершення публічного обговорення і відповідної парламентської процедури. Договір поважає індивідуальні права всіх держав - членів Альянсу, а також їхні міжнародні зобов'язання згідно зі Статутом ООН. Він зобов'язує кожну державу-члена взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному з членів Альянсу можливість користуватись перевагами спільної безпеки.

Країни-партнери НАТО

Партнерство заради миру є важливою ініціативою, яку НАТО запропонувало на січневому 1994 року Брюссельському саміті Північноатлантичної ради. Метою Партнерства є зміцнення стабільності та безпеки в усій Європі. Запрошення приєднатися до Партнерства заради миру було надіслано усім державам-учасникам Ради північноатлантичного співробітництва (нині РСАП) та іншим державам, що беруть участь у Нараді з безпеки та співробітництва в Європі (нині ОБСЄ) та які мають бажання і можливості зробити свій внесок у програму.

Правові засади співробітництва Україна-НАТО

Відносини України з НАТО ґрунтуються на законодавчій базі України, а також документах двостороннього співробітництва.

Відносини України з НАТО розпочалися з приєднання 10 березня 1992 року, на запрошення Генерального секретаря НАТО М. Вернера, до участі в Раді євроатлантичного партнерства (РСАП), членом якої наша держава залишається сьогодні.

Основоположними документами, що визначають характер відносин України з НАТО, є Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО (9 липня 1997 року) і Декларація про її доповнення (21 серпня 2009 року).

1 березня 2014 року Рада Федерації Федеральних Зборів РФ ухвалила рішення щодо можливості використання збройних сил Росії на території України. Ще раніше російські війська увійшли на територію України в Криму під надуманим приводом захисту російськомовного населення.

Проголошення позаблокового статусу жодним чином не зміцнило можливості України по захисту суверенітету і територіальної цілісності, а навпаки – призвело до посилення політичного та економічного тиску РФ на Україну, стимулювало російське втручання у внутрішні справи України. Росія здійснила окупацію Криму та розв'язала «гібридну» війну проти України на території Донбасу. Дії Росії є брутальним порушенням всіх засадничих принципів міжнародних відносин і підривають основи безпеки на Європейському континенті.

23 грудня 2014 року Верховна Рада України прийняла рішення про відмову України від позаблокового статусу, який виявився неефективним у контексті забезпечення держави від зовнішньої агресії та тиску. Внесений Президентом України проект (реєстр. № 1014-3) підтримала конституційна більшість народних депутатів України (303 голоси «за»).

В Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України», які відбулися 7 грудня 2016 року, визначено доцільність активізації законотворчого процесу, спрямованого на реалізацію стратегічного курсу України на набуття членства в НАТО та ЄС.

6 липня 2017 року Президент Петро Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України». Закон (реєстр. № 6470) був прийнятий Верховною Радою України 8 червня 2017 року. «За» відповідне рішення на засіданні проголосували 276 народних депутатів.

Законом вносяться зміни до Законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» у частині євроатлантичної інтеграції.

Одним з пріоритетів національних інтересів України визначено інтеграцію у євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

Згодом, у липні 2018 року був прийнятий новий Закон України "Про національну безпеку", а у лютому 2019 року внесено зміни до Конституції України, згідно з якими визначено незворотність європейського та євроатлантичного курсу України в Основному законі держави.

У контексті розвитку відносин України з НАТО на найвищому рівні ухвалені рішення про відмову України від здійснення політики позаблоковості; визначення нової Стратегії національної безпеки України і Воєнної доктрини України.

Еволюція політичної думки

16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР, ухваливши «Декларацію про держаний суверенітет України», зокрема, оголосила про намір Української РСР стати у майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участь у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї.

2 липня 1993 року Верховною Радою України були схвалені «Основні напрями зовнішньої політики України», в яких в т.ч. зазначено, що: «З огляду на кардинальні зміни, які відбулися після розпаду СРСР і які визначили сучасне геополітичне становище України, проголошений нею свого часу намір стати в майбутньому нейтральною та позаблоковою державою має бути адаптований до нових умов і не може вважатися перешкодою її повномасштабної участі у загальноєвропейській структурі безпеки.»

Подальша відмова від нейтралітету та позаблокового статусу була визначена з прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України, яка й до сьогодні не містить відповідних положень.

Конституційні приписи (зокрема ст. 17) були розвинуті в Концепції національної безпеки України 1997 року і у прийнятому їх на заміну Закону України «Про основи національної безпеки України» 2003 року.

Згідно із Законом одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України визначалося «забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональній системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з РФ, іншими країнами СНД, а також з іншими державами світу».

Відповідно до цього ж Закону була розроблена та затверджена Указом Президента України від 15 червня 2004 року № 648 Воєнна доктрина України.

Воєнна доктрина України була доповнена на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 липня 2004 року «Про дальший розвиток відносин з НАТО з урахуванням результатів засідання Комісії Україна-НАТО на найвищому рівні 28 червня 2004 року» і передбачала проведення політики євроатлантичної інтеграції.

У відповідь на звернення, проголошене під час засідання Комісії Україна-НАТО на найвищому рівні 22 лютого 2005 року, у ході засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ 21 квітня 2005 року прийнято рішення про започаткування Інтенсифікованого діалогу щодо прагнень України до набуття членства та відповідних реформ.

14 вересня 2006 року Прем'єр-міністр України В.Ф.Янукович на засіданні з Північноатлантичною радою НАТО заявив про неготовність України до виконання Плану дій щодо членства в НАТО, призупинивши євроатлантичну інтеграцію України.

Напередодні Бухарестського саміту НАТО у квітні 2008 року Україна направила НАТО звернення за підписами Президента, Голови Верховної Ради та Прем'єр-міністра України про зацікавленість в отриманні Плану дій щодо членства в НАТО.

Водночас, Верховна Рада України ухвалила Постанову від 6 березня 2008 року № 126-VI, згідно з якою рішення щодо міжнародного договору про вступ України до НАТО прийматиметься лише за наслідками всеукраїнського референдуму відповідно до чинного законодавства.

Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору

Дата підписання: 09.07.1997

Дата набуття чинності: 09.07.1997

I. Розбудова розширених та поглиблених відносин між Україною та НАТО

1. Україна та Організація Північно-Атлантичного договору (НАТО) і її держави-члени, що іменуються надалі Україна та НАТО,

- базуючись на політичному зобов'язанні на найвищому рівні;
- визнаючи фундаментальні зміни у середовищі безпеки в Європі, які нерозривно пов'язали безпеку кожної держави до безпеки всіх інших, сповнені рішучості підсилити взаємну довіру та співробітництво, з метою зміцнення безпеки і стабільності, та співпрацювати у розбудові стабільної, мирної та неподільної Європи;
- підкреслюючи глибоку трансформацію НАТО, що відбулася з кінця "холодної війни", та її триваючу адаптацію до реалій євроатлантичної безпеки, що змінюються, включаючи підтримку з її боку, в кожному конкретному випадку, нових завдань в галузі миротворчих операцій, здійснюваних за повноваженнями Ради Безпеки ООН або за відповідальністю ОБСЄ;
- вітаючи прогрес, досягнутий Україною, та очікуючи на подальші кроки з метою розвитку її демократичних інституцій, реалізації радикальних економічних реформ, та з метою поглиблення процесу інтеграції до всієї низки європейських та євроатлантичних структур;
- відзначаючи позитивну роль НАТО у підтриманні миру і стабільності в Європі та у сприянні більшій довірі та транспарентності у євроатлантичному регіоні, а також її відкритість для співробітництва з новими демократіями Центрально-Східної Європи, невід'ємною частиною якої є Україна;
- будучи переконаними, що незалежна, демократична та стабільна Україна є одним з ключових факторів забезпечення стабільності в Центрально-Східній Європі та на континенті в цілому;
- беручи до уваги важливість міцних та сталих відносин між Україною та НАТО та визнаючи значний прогрес, досягнутий в різнобічних сферах діяльності з метою розвитку розширених, поглиблених і тісніших відносин між Україною та НАТО на засадах, створених Спільною Заявою для преси від 14 вересня 1995 р.;
- бажаючи і надалі розширювати та інтенсифікувати своє співробітництво в рамках Ради Євро-Атлантичного партнерства, включаючи розширену та поглиблену програму Партнерства заради миру;
- вітаючи їхнє практичне співробітництво в рамках Сил втілення (Стабілізаційних сил) та інших миротворчих операцій на території колишньої Югославії;
- поділяючи погляд, що відкритість Альянсу для нових членів, у відповідності до Статті 10 Вашингтонського Договору, спрямована на зміцнення стабільності в Європі та безпеки всіх держав в Європі без відновлення ліній розподілу беруть на себе зобов'язання, на основі цієї Хартії, у подальшому розширити та посилити своє співробітництво та розвивати особливе та ефективне партнерство,

яке сприятиме забезпеченню більшої стабільності та спільних демократичних цінностей в Центральній-Східній Європі.

II. Принципи розвитку відносин між Україною та НАТО

2. Україна та НАТО базуватимуть свої відносини на принципах та зобов'язаннях, згідно з міжнародним правом та міжнародними механізмами, включаючи Статут ООН, Хельсінкський Заключний акт (994_055) та наступні документи ОБСЄ. Відповідно, Україна і НАТО підтверджують свої зобов'язання:

- визнавати, що безпека всіх держав у регіоні ОБСЄ є неподільною, що жодна країна не може будувати свою безпеку за рахунок безпеки іншої країни, та що жодна країна не може розглядати жодну частину регіону ОБСЄ як сферу свого впливу;

- утримуватися від загрози силою або використання сили проти будь-якої держави будь-яким чином, не сумісним з принципами Статуту ООН або Хельсінкського Заключного акта, якими керуються країни-учасниці;

- визнавати невід'ємне право всіх держав вільно обирати та застосовувати власні засоби забезпечення безпеки, а також право свободи вибору або зміни своїх засобів забезпечення безпеки, включаючи союзницькі договори, по мірі їх еволюції;

- поважати суверенітет, територіальну цілісність та політичну незалежність всіх інших держав, непорушність кордонів та розвиток добросусідських відносин;

- визнавати верховенство права, зміцнювати демократію, політичний плюралізм та ринкову економіку;

- визнавати права людини та права осіб, що належать до національних меншин;

- запобігати конфліктам та врегульовувати спори мирними засобами у відповідності до принципів ООН та ОБСЄ.

3. Україна підтверджує свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний та цивільний контроль над збройними силами та підвищувати їхню оперативно-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів. НАТО підтверджує свою підтримку зусиллям України у цих галузях.

4. Україна вітає триваючу активну адаптацію НАТО до реалій євроатлантичної безпеки, що змінюються, та її роль у співпраці з іншими міжнародними організаціями, такими як ОБСЄ, Європейський Союз, Рада Європи і Західноєвропейський Союз, у сприянні зміцненню євроатлантичної безпеки та покращенню загального клімату довіри в Європі.

III. Сфери консультацій та/або співробітництва між Україною та НАТО

5. Підтверджуючи спільну мету у застосуванні широкого спектру питань для консультацій та співробітництва, Україна та НАТО зобов'язуються розвивати та зміцнювати свої консультації та/або співробітництво у сферах, наведених нижче. В цьому контексті Україна та НАТО підтверджують своє зобов'язання повною мірою розвивати РСАП та розширену і поглиблену ПЗМ. Це включає участь України в операціях, включаючи миротворчі операції, в кожному конкретному випадку, за повноваженнями Ради Безпеки ООН, або за відповідальністю ОБСЄ, а також у разі залучення до таких операцій Об'єднаних загальновійськових тактичних сил (ОЗТС), участь у них України на початковому етапі, що в кожному конкретному випадку є предметом рішень Північно-Атлантичної Ради щодо окремих операцій.

6. Консультації між Україною та НАТО стосуватимуться питань, які становлять спільний інтерес, зокрема:

- політичних питань та питань, що стосуються безпеки, зокрема розвитку євроатлантичної безпеки та стабільності, включаючи безпеку України;
- запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання конфліктів та гуманітарних операцій, беручи до уваги роль ООН та ОБСЄ у цій галузі;
- політичних та оборонних аспектів нерозповсюдження ядерної біологічної та хімічної зброї;
- контролю над озброєннями та роззброєння, включаючи питання, що стосуються Договору про звичайні збройні сили в Європі (Договору про ЗЗСЄ), Договору про відкрите небо та заходів зміцнення довіри і безпеки за Віденським Документом 1994 р.;
- експорту озброєнь та передачі супутніх технологій;
- боротьби з контрабандою наркотиків та тероризмом.

7. Сфери консультацій та співробітництва, зокрема, шляхом спільних семінарів, спільних робочих груп та інших програм співробітництва, включатимуть широке коло тем, таких як:

- цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій та катастроф;
- цивільно-військові відносини та демократичний контроль над збройними силами, а також військова реформа в Україні;
- оборонне планування, бюджет, політичні питання, питання стратегії та концепції національної безпеки;
- оборонна конверсія;
- військове співробітництво між Україною та НАТО і взаємосумісність;
- економічні аспекти безпеки;
- науково-технологічні питання;
- аспекти безпеки у сфері довкілля, включаючи ядерну безпеку;

- дослідження і розробки з питань використання космічного та повітряного простору, через Дорадчу Групу з аерокосмічних досліджень та розвитку (ДГАДР).

8. Окрім того, Україна та НАТО якомога ширше пророблять можливості співробітництва у наступних сферах:

- у сфері озброєнь (поза межами діалогу в рамках Конференції керівників національних органів держав-членів НАТО у галузі озброєнь);

- військова підготовка, в тому числі проведення навчань в рамках ПЗМ на території України і сприяння з боку НАТО українсько-польському миротворчому батальйону;

- сприяння співробітництву у галузі оборони між Україною та її сусідами.

9. До цього можуть бути додані інші сфери консультацій та співробітництва за обоюсторонньою домовленістю на основі надбаного досвіду.

10. Враховуючи важливість інформаційної діяльності для покращення обоюсторонньої обізнаності та розуміння, НАТО заснувала Центр інформації та документації в Україні. Українська сторона забезпечить повну підтримку діяльності Центру у відповідності з Меморандумом про взаєморозуміння між урядом України та НАТО, підписаним у Києві 7 травня 1997 р.

IV. Практичні механізми для консультацій та співробітництва між Україною та НАТО

11. Консультації та співробітництво, як це визначено в цій Хартії, будуть втілюватися через:

- зустрічі між Україною та НАТО на рівні Північно-Атлантичної Ради з періодичністю, яка буде визначена за взаємним погодженням;

- зустрічі між Україною та НАТО з відповідними комітетами НАТО за взаємним погодженням;

- взаємні візити високого рівня;

- механізми військового співробітництва, включаючи періодичні зустрічі з найвищими військовими керівниками країн НАТО та заходи в рамках розширеної та поглибленої програми Партнерство заради миру;

- військова місія зв'язку України буде заснована як частина місії України при НАТО в Брюсселі. НАТО зберігає за собою право відповідно заснувати військову місію зв'язку НАТО в Києві.

Зустрічі, зазвичай, відбуватимуться у штаб-квартирі НАТО у Брюсселі. За виключних обставин вони можуть бути проведені у будь-якому іншому місці, включаючи Україну, за взаємною згодою. Зустрічі, як правило, відбуватимуться на основі погодженого графіка.

12. Україна та НАТО розглядають свої відносини як динамічний процес, що розвивається. Для забезпечення якнайповнішого розвитку своїх відносин та втілення положень цієї Хартії, Північноатлантична Рада періодично зустрічатиметься з Україною, як правило, не рідше двох разів на рік, як Комісія Україна - НАТО. Комісія Україна - НАТО не буде повторювати функції інших механізмів, згаданих у цій Хартії, а натомість збиратиметься для загальної оцінки стану розвитку відносин, огляду за процесом планування та розробки пропозицій щодо шляхів покращення або подальшого розвитку співробітництва між Україною та НАТО.

13. Україна і НАТО заохочуватимуть розширений діалог та співробітництво між Верховною Радою та Північноатлантичною Асамблеєю.

V. Співробітництво заради більш безпечної Європи

Союзники по НАТО продовжуватимуть підтримувати суверенітет та незалежність України, її територіальну цілісність, демократичний розвиток, економічне процвітання та її статус без'ядерної держави, а також принцип непорушності кордонів, як ключові фактори стабільності та безпеки в Центральній-Східній Європі та на континенті в цілому.

15. Україна та НАТО створять кризовий консультативний механізм для проведення спільних консультацій в будь-якому випадку, коли Україна вбачатиме пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці.

16. НАТО вітає та підтримує той факт, що Україна отримала гарантії безпеки від всіх п'яти ядерних держав-учасниць Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) як без'ядерна держава-учасниця ДНЯЗ і нагадує про зобов'язання, взяті США, Великою Британією разом з Росією, а також Францією в односторонньому порядку, які у 1994 році в Будапешті прийняли історичне рішення надати гарантії безпеки Україні як без'ядерній державі-учасниці ДНЯЗ.

Визначне рішення України позбутися ядерної зброї та приєднатися до ДНЯЗ як без'ядерна держава стало значним внеском у справу зміцнення безпеки та стабільності в Європі та створило Україні особливий образ у світовій спільноті. НАТО вітає рішення України підтримати необмежене продовження ДНЯЗ та її внесок у виведення та знищення ядерної зброї, яка базувалася на її території.

Посилене співробітництво України з НАТО розширить та поглибить політичний діалог між Україною та членами Альянсу з широкого кола питань безпеки, включаючи ядерні питання. Це зробить внесок у покращення загального середовища безпеки в Європі.

17. Україна і НАТО беруть до уваги набуття чинності "фланговим документом" Договору про звичайні збройні сили в Європі 15 травня 1997 р. Україна і НАТО продовжать співробітництво у питаннях, які становлять спільний інтерес, таких як адаптація Договору про ЗЗСЄ. Україна і НАТО мають намір покращити дію Договору про ЗЗСЄ у обставинах, що змінюються, та, таким шляхом, безпеку кожної держави-учасниці, незалежно від того, чи належить вона до військово-політичних союзів. Вони поділяють точку зору, що присутність іноземних військ на території держави-учасниці має базуватися на міжнародному праві, вільно висловленій згоді цієї держави, або відповідному рішенні Ради Безпеки ООН.

18. Україна вітає заяву країн-членів НАТО, що "розширення Альянсу не потребуватиме змін у теперішній організації ядерних сил НАТО, та, виходячи з цього, країни-члени НАТО не мають жодних намірів, планів і причин розміщувати ядерну зброю на території нових членів, та жодної потреби змінювати будь-який з аспектів організації ядерних сил або ядерної політики НАТО і не вбачають жодної потреби робити це у майбутньому".

19. Україна та країни-члени НАТО продовжуватимуть повністю виконувати всі угоди щодо роззброєння, нерозповсюдження ядерної зброї та контролю над озброєннями, та заходів зміцнення довіри і безпеки, сторонами яких вони є.

Ця Хартія набуває чинності з моменту підписання.

Ця Хартія складена у двох оригіналах, кожний українською, англійською та французькою мовами, причому всі три тексти мають однакову силу.

Підписано в Мадриді, 9 липня 1997 р.

Проекти НАТО в Україні

НАТО зацікавлена у розробці новаторських проектів з українськими неурядовими організаціями.

Українські науковці мають можливість отримати гранти НАТО для реалізації проектів у рамках Програми «Наука заради миру і безпеки» шляхом заповнення заявки на проект на сайті НАТО

Для подачі заявки на отримання гранту НАТО необхідно підготувати деталізовані проектні пропозиції щодо започаткування та реалізації запропонованих проектів та заявку на отримання гранту за вказаною Програмою .

При цьому, необхідно звернути увагу на те, що проектна пропозиція на виділення гранту в рамках Програми має обов'язково містити потенційних країн-партнерів (обов'язково принаймні одну державу-члена) по реалізації проекту, орієнтовний термін його виконання та необхідну суму на реалізацію (в тому числі очікувані дотації з боку НАТО), а також відповідати таким пріоритетам:

1. Сприяти взаємовигідному співробітництву в питаннях, які становлять взаємний інтерес, у тому числі міжнародним зусиллям у боротьбі з новими викликами безпеки, такими як тероризм, енергетична безпека, кіберзахист, захист від ХБРЯ речовин, охорона навколишнього середовища тощо.
2. Посилювати підтримку міжнародних операцій та місій під проводом НАТО.
3. З метою попередження криз посилювати обізнаність з подіями в галузі безпеки, зокрема в сферах застосування вдосконалених безпекових технологій, забезпечення безпеки в прикордонних районах та в портах, визначення та знешкодження мін та інших вибухівок, а також гуманітарних і соціальних аспектах безпеки, пов'язаних із стратегічними цілями Альянсу.

Співробітництво у військовій сфері

Співробітництво Україна – НАТО у військовій сфері здійснюється відповідно до вимог Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО та Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО на поточний рік.

Воно включає **чотири основні напрями**, а саме:

підвищення рівня оперативних спроможностей та взаємосумісності Збройних Сил України з НАТО;

співробітництво з питань трансформації, оборонних реформ та професіоналізації Збройних Сил України;

забезпечення участі підрозділів та особового складу Збройних Сил України у операціях з підтримання миру та безпеки та Силах реагування НАТО;

застосування механізмів військової співпраці, консультацій та взаємодії, проведення заходів з інформування громадськості.

Реалізація зазначених напрямів здійснюється шляхом проведення заходів, спрямованих на:

практичне використання військових аспектів стандартизації для підтримки завдань розвитку Збройних Сил України, а саме: удосконалення систем стратегічного та оборонного планування, бойової та мобілізаційної готовності, підготовки військ (сил) та розвитку оперативних спроможностей;

покращення підготовки визначених підрозділів Збройних Сил України, досягнення взаємосумісності з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО, включаючи спроможність виконувати завдання в складі об'єднаних багатонаціональних формувань;

удосконалення системи управління та зв'язку Збройних Сил України для забезпечення її взаємосумісності та продовження обміну даними про повітряну обстановку в рамках Програми НАТО з обміну даними про повітряну обстановку (ASDE);

удосконалення систем матеріально-технічного і медичного забезпечення Збройних Сил України з урахуванням необхідності надання підтримки національним підрозділам на території України та поза її межами;

підготовку особового складу та підрозділів Збройних Сил України до участі в антитерористичних операціях, операціях по боротьбі з піратством та розвиток спроможностей кібернетичного захисту;

забезпечення переходу на комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом, включаючи подальше удосконалення системи кадрового менеджменту;

завершення оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів та навчальних підрозділів, продовження удосконалення системи багаторівневої підготовки осіб рядового і сержантського складу військової служби за контрактом та офіцерських кадрів Збройних Сил України;

вдосконалення системи підготовки військ на основі багатофункціональності, мобільності та сумісності з використанням стандартів НАТО;

продовження участі в операціях з підтримання миру під проводом Альянсу в Афганістані, Косово, акваторії Середземного моря та у районі Африканського рогу;

підготовку, сертифікацію та практичну участь визначених активів Збройних Сил України у Силах реагування НАТО, операціях Альянсу з підтримання миру, протидії актам піратства та тероризму;

здійснення заходів військово-політичного діалогу, проведення робочих зустрічей та консультацій на всіх рівнях, розвиток військового співробітництва та гармонізацію двосторонньої співпраці;

проведення заходів публічної дипломатії та заходів громадського інформування з питань військового співробітництва з Альянсом.

З 2004 року Збройні Сили України беруть участь у **Концепції оперативних можливостей** (Operational Capability Concept). Ця Концепція створена з метою підвищення рівня взаємосумісності між підрозділами держав-партнерів, що беруть участь у програмі НАТО “Партнерство заради миру”, та держав-членів НАТО, посилення їх оперативних спроможностей за рахунок використання в навчально-бойовій роботі стандартів армій провідних країн.

До участі у зазначеному проекті задекларовано низку підрозділів Збройних Сил України, які проходять підготовку за стандартами Альянсу та складають відповідну оцінку. Зазначене дозволяє таким підрозділам брати участь у навчаннях та операціях під проводом НАТО, а також залучатися до оперативного чергування у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності (під проводом НАТО, ЄС, ООН).

Починаючи з 2008 року, Збройні Сили України беруть участь у **Програмі НАТО обміну даними про повітряну обстановку** (Air Situation Data Exchange Program). Програма була започаткована у 2001 році з метою співробітництва у галузі боротьби з проявами повітряного тероризму.

Участь у програмі дозволяє здійснювати обмін даними про повітряну обстановку в західному та південному районах над територіями Польщі, Румунії, Словаччини, Туреччини, Угорщини та України, а також над акваторією Чорного моря. Обмін даними здійснюється в автоматизованому режимі через контактні пункти прийому-передачі інформації у містах Львів та Одеса (Україна), а також Веспрем (Угорщина) та Ерзурум (Туреччина).

У 2012 році Збройні Сили України приєднались до **Ініціативи поєднаних сил** (Connected Forces Initiative).

Головною метою зазначеної ініціативи є покращання взаємосумісності та підвищення здатності збройних сил Альянсу і партнерів діяти разом при виконанні завдань в багатонаціональних операціях.

Основні елементи Ініціативи поєднаних сил:

- посилена підготовка військ (сил) та індивідуальна підготовка особового складу з максимально ефективним використанням тренувальних інституцій НАТО та центрів досконалості;
- збільшення кількості військових навчань, особливо за участю СРН;
- більш ефективне використання сучасних технологій задля полегшення досягнення взаємосумісності та інтеграції необхідних спроможностей.

У 2014 році Збройні Сили України приєдналися до **Ініціативи взаємосумісності партнерів** (Partnership Interoperability Initiative). Ініціатива була започаткована з метою збереження та подальшого розвитку операційної взаємосумісності держав-членів та партнерів НАТО після завершення операції Альянсу в Афганістані.

Ініціатива передбачає надання допомоги з розвитку, диверсифікації, а також збільшення переліку партнерських сил та засобів, що сертифіковані та готові брати участь у операціях під проводом Альянсу та СРН. Досягнення партнерами взаємосумісності з НАТО у рамках зазначеної ініціативи здійснюється у трьох вимірах: технічна, операційна та доктринальна взаємосумісність.

Співробітництво у сфері реформування сектору безпеки

Мета співробітництва Україна – НАТО з реформування сектору безпеки і оборони:

сприяння трансформації та розвитку сектору безпеки і оборони України для виконання властивих йому завдань як в інтересах держави, так і в інтересах забезпечення регіональної і глобальної стабільності і безпеки;

сприяння розвитку Збройних Сил України для реалізації завдань оборони України та участі у міжнародних операціях і навчаннях;

досягнення взаємосумісності Збройних Сил України, інших складових сектору оборони та безпеки;

використання можливостей оборонно-технічного співробітництва в інтересах розвитку ОВТ Збройних Сил України та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ОПК на міжнародному ринку.

Основні напрями співробітництва:

- I. Політичний (здійснюється Президентом України, МЗС, РНБОУ).
- II. Воєнно-політичний (організується Міноборони, Апаратом РНБОУ та іншими причетними органами державної влади України).
- III. Військовий (ГШ ЗСУ, визначені структури сектору безпеки України).
- IV. Оборонно-технічний (МОУ, суб'єкти державного сектору економіки, які беруть участь в реалізації оборонно-технічної політики).

Механізми співробітництва:

• Стосовно воєнно-політичного співробітництва

1. Засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів оборони. Відбуваються, як правило, щорічно під головуванням Генсекретаря НАТО з актуального для Альянсу та України порядку денного.

2. Спільна група Україна–НАТО з питань воєнної реформи (СРГ ВР) – робочий орган Комісії Україна-НАТО (КУН) для підтримання воєнно-політичного діалогу та забезпечення практичного співробітництва України з Альянсом у сфері безпеки і оборони. Останнє засідання відбулося 4 грудня 2015 року в Брюсселі, на якому було підведено підсумки співробітництва в галузі військової реформи за 2015 рік.

Основні зусилля діяльності СРГ ВР зосереджуються на визначенні пріоритетів співробітництва та практичної підтримки з боку Альянсу їх реалізації, забезпеченні підготовки і проведення засідань Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів оборони, неформальних консультацій Україна-НАТО за участю міністрів оборони.

Основні напрями діяльності СРГ ВР на 2015 рік:

- сприяння активізації воєнно-політичного діалогу України з НАТО, у тому числі забезпечення підготовки засідань Комісії Україна - НАТО на рівні міністрів оборони та діяльності консультативного кризового механізму у рамках Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО;

- збереження досягнутої у 2014 році динаміки практичної співпраці з НАТО та залучення консультативно-дорадчої та матеріально-технічної допомоги Альянсу та країн-членів НАТО щодо подальшого реформування сектору безпеки і оборони України за рахунок реалізації існуючих практичних проектів, у тому числі завершення проведення Комплексного огляду сектору безпеки і оборони;

- нарощування бойових спроможностей Збройних Сил України та інших військових формувань для відбиття збройної агресії проти України, у тому числі шляхом забезпечення імплементації нових трастових фондів НАТО.

З метою розширення можливостей консультативно-дорадчої допомоги Україні Альянсом було направлено радників в оборонній сфері.

Спільні проекти та заходи, що реалізуються під егідою СРГ ВР:

- заходи Альянсу на підтримання реформування сектору оборони і безпеки;

- Програма професійного розвитку цивільного персоналу сектору оборони і безпеки;

- Мережа партнерства Україна-НАТО з підвищення обізнаності громадянського суспільства;

- Програма з удосконалення військової освіти;

- Ініціатива НАТО з розбудови доброчесності та прозорості оборонних інституцій;

- співробітництво України з НАТО в сфері кібернетичного захисту.

3. Участь у Процесі планування та оцінки сил (ППОС) міжнародної програми “Партнерство заради миру”

Основна мета: адаптація національної системи оборонного планування до норм і процедур, прийнятих в Альянсі; забезпечення її прозорості для інших країн-учасниць ППОС, розвиток військових спроможностей відповідно до спільно погоджених з Альянсом вимог.

ППОС є основним дієвим механізмом оцінки готовності сил до виконання завдань в міжнародних операціях, досягнення взаємосумісності і підвищення бойових можливостей виділених сил і засобів України до участі в міжнародних миротворчих операціях під егідою НАТО, ЄС та ООН. Це найбільший спільний міжнародний проект НАТО, що реалізується на постійній основі і в якому беруть участь структури Міноборони, Збройних Сил, ДСНС, МВС, СБУ, Держприкордонслужби, Мінфіну.

Планування здійснюється за дворічними циклами. Ступінь досягнення цілей партнерства оцінюється щорічно сертифікованими експертами НАТО під час оцінки виконання завдань II розділу “Оборонні та військові питання” Річної національної програми партнерства Україна-НАТО.

4. Впровадження стандартів НАТО у Міністерстві оборони та Збройних Силах України

Система стандартизації НАТО охоплює всі напрями діяльності у сфері оборони: від процедур військового управління до логістики, управління життєвим циклом озброєння та ВТ (визначення технічних вимог, розробка, виробництво, технічне обслуговування, ремонт і модернізація, утилізація). Це – основа для подальшого розвитку спроможностей та досягнення взаємосумісності. Впровадження стандартів НАТО в Україні відбувається відповідно до керівних документів оборонного відомства та Дорожньої карти співробітництва з Агенцією НАТО зі стандартизації.

- ***Стосовно військового співробітництва***

Військова співпраця з Альянсом регламентується і здійснюється відповідно до вимог Річних національних програм співробітництва Україна–НАТО, дворічних Робочих планів Військового комітету Україна-НАТО та його щорічних Імплементацийних програм, а також Індивідуальної програми партнерства між Україною і НАТО (з кінця 2011 року – “Меню партнерства”) у рамках Програми "Партнерство заради миру" та інших ініціатив Альянсу.

- ***Стосовно оборонно-технічного співробітництва (ОТС)***

Мета: використання можливостей НАТО в інтересах розвитку ОВТ ЗС України з урахуванням кращих світових стандартів.

Основними формами ОТС є:

участь представників України у

засіданні Конференції національних директорів з озброєння із залученням країн-партнерів НАТО;

роботі груп Конференції національних директорів з озброєння (КНДО);

дослідженнях Промислово-дорадчої групи (NIAG) та Організації НАТО з науки та технологій (STO);

спільне виконання проектів у рамках

найбільшого у світі **Трастового фонду НАТО/ПЗМ з утилізації** звичайних боєприпасів, легкого озброєння та стрілецької зброї, протипіхотних мін типу ПФМ-1. У 2006-2011 роках виконано роботи I етапу проекту, в рамках якого було знищено 400 тис.од. ЛОСЗ, 15 тис. тон звичайних боєприпасів, 1 000 од. переносних зенітно-ракетних комплексів. У травні 2012 року в містах Шостка, Гречани та Кам'янець-Подільський розпочалася практична реалізація II етапу цього проекту. Дев'ятий періодичний звіт з реалізації II етапу проекту Трастового фонду НАТО/ПЗМ з утилізації звичайних боєприпасів, легкого озброєння та стрілецької зброї, протипіхотних мін типу ПФМ-1 в Україні доступний для скачування ([файл у форматі pdf, 656 kb](#)).

багатонаціональних **проектів Концепції “Розумна оборона”**.

партнерських груп Агенції НАТО з забезпечення (NSPA).

Перспективними напрямками ОТС є:

відновлення співробітництва у рамках Організації НАТО з питань науки та технологій (STO);

участь представників підприємств оборонно-промислового комплексу України у дослідженнях Промислово-дорадчої групи (NIAG), які відкриті для країн-партнерів;

участь ЗС України у заходах НАТО з питань протидії саморобним вибуховим пристроям (СВП) за напрямками: придушення каналів управління радіокерованими СВП та підготовка інструкторів і спеціалістів з протидії СВП (за пропозиціями Міноборони згадані напрями включено до Каталогу можливостей НАТО у сфері протидії СВП/C-IED Clearing House);

участь у роботі Групи з озброєнь повітряних сил (NAFAG).

З 2000 року НАТО надає підтримку Україні в реалізації Програми перепідготовки колишніх військових, які прагнуть підвищити свої шанси на працевлаштування у цивільній сфері. З цього часу в 65 різних місцях на території України перепідготовку пройшла 9 781 особа.

Учасниками курсів можуть стати військовослужбовці (крім строкової служби) Збройних Сил, інших складових сектору безпеки і оборони (які мають у своєму складі військові формування) які:

заплановані до звільнення з лав Збройних Сил, інших складових сектору безпеки і оборони (які мають у своєму складі військові формування) протягом року від дати початку курсу;

звільнились з лав Збройних Сил, інших складових сектору безпеки і оборони (які мають у своєму складі військові формування) протягом трьох попередніх років від дати початку курсу;

звільнились з лав Збройних Сил, інших складових сектору безпеки і оборони (які мають у своєму складі військові формування) протягом попередніх 10 років від дати початку курсу, у період з 2014 по 2017 роки стали учасниками АТО та на момент початку курсу заплановані до звільнення протягом року від дати початку курсу або вже звільнились з лав Збройних Сил/відомств з військовими формуваннями.

Усі вищезгадані категорії осіб повинні бути такими, які раніше не брали участь у Програмі НАТО – Україна з перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців, або у будь-якій іншій Програмі з перепідготовки та соціальної адаптації.

Військовослужбовці, які бажають пройти перепідготовку, мають право на один безкоштовний курс з мовної або економічної дисципліни.

Контактними установами у сфері професійної соціальної адаптації в рамках НАТО є:

З боку Альянсу: Представництво НАТО в Україні;

З боку України: Міністерство соціальної політики України.

Партнери Програми перепідготовки колишніх військових, які прагнуть підвищити свої шанси на працевлаштування у цивільній сфері у 2018-2020 роках, перелік можливих напрямів перепідготовки та населених пунктів проведення курсів

Співробітництво Україна-НАТО у сфері економіки

Основою економічної співпраці країн-членів НАТО є стаття 2 Північноатлантичного договору, в якій зазначається, що держави Альянсу “намагаються усувати суперечності у своїй зовнішній економічній політиці та сприяють економічній співпраці між окремими або між усіма учасниками Договору”.

Оскільки основою діяльності НАТО є забезпечення безпеки та оборони, її робота у сфері економіки зосереджена на специфічних економічних аспектах безпеки і оборони, в яких вона може бути корисною. Крім того, Альянс завжди підтримує співпрацю між своїми членами, якщо

мова йде про економічні питання, які мають безпосередній вплив на безпеку і оборону.

Невід'ємним елементом економічної діяльності НАТО є співпраця з країнами-партнерами та іншими державами, з якими Альянс встановив співробітництво.

Так, співпраця в рамках Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП) реалізується шляхом конференцій, семінарів і засідань експертів. Спільно розробляються схеми співпраці за допомогою Центру досліджень безпеки імені Джорджа Маршалла та інших установ. Ці механізми дають країнам – членам Альянсу можливість поділитися своїм досвідом з країнами-партнерами в низці сфер. Останніми прикладами такої співпраці є економічні аспекти розбудови оборонних інституцій, економічні та фінансові аспекти боротьби проти тероризму, нові методики керування оборонними ресурсами в країнах Альянсу і партнерах. Економічними структурами НАТО також здійснюється моніторинг економічних питань оборони і безпеки, включених в індивідуальні плани партнерства.

Співпраця України з НАТО у сфері економічних аспектів оборони та безпеки здійснюється на двох напрямках: інституційних діалог, який зосереджується на економічних питаннях оборони і безпеки та економічних аспектах перебудови оборонної промисловості, та діяльність з перепідготовки військовослужбовців, звільнених у запас.

Особливо важливою сферою співпраці з Альянсом є допомога в ліквідації негативних економічних та соціальних наслідків оборонної реформи в Україні.

За угодою з Українським національним координаційним центром, який відповідає за соціальну адаптацію звільнених у запас військовослужбовців, НАТО з 1999 р. фінансує в Україні курси іноземних мов і менеджменту, на яких щороку навчаються майже 100 колишніх українських офіцерів. Після початку Інтенсифікованого діалогу з Україною НАТО подвоїла ресурси, що виділяються на співпрацю в цій сфері. Ця програма приносить відчутні результати, допомагаючи звільненим у запас військовослужбовцям інтегруватись у цивільне життя.

У квітні 2005 року держави-члени НАТО та Україна домовилися щодо розширення допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних із соціально-економічними наслідками воєнної реформи.

У вересні 2005 року Альянс взяв на себе ініціативу щодо фінансування Трастового Фонду НАТО – Програми “Партнерство заради миру”. Цей проект гарантує продовження в Україні програми, започаткованої Великою Британією у 2002 році та дає можливість перепідготувати 180 військових щорічно у Хмельницькому центрі перепідготовки та соціальної адаптації при Хмельницькому Національному університеті. Перепідготовка здійснюється на 3-місячних курсах, що проводяться за 500 годинною

програмою. У 2007 році збільшено фінансування Проекту “Україна – НАТО з перепідготовки військовослужбовців”.

Наразі в Україні здійснюється Програма “Україна-НАТО з перепідготовки військовослужбовців”, яка включає два проекти у цій сфері: Програма Україна — НАТО з професійного розвитку цивільного персоналу сектору безпеки і оборони та Проект Трестового фонду НАТО – Хмельницький центр перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців (<http://retrain.km.ua>). Крім цього, надається допомога в реалізації економічних курсів.

Спільна робоча група Україна-НАТО з питань економічної безпеки (NATO-Ukraine Joint Working Group on economic security). У ході засідань СРГ з питань економічної безпеки обговорювалися теоретичні та практичні питання економічної безпеки, розглядалися концепції забезпечення цієї важливої складової загальної безпеки держави.

Починаючи з 2007 року до порядку денного засідань СРГ з питань економічної безпеки включено проблематику енергетичної безпеки та безпеки енергетичної інфраструктури. З 2008 року в рамках СРГ Україна-НАТО було розпочато співробітництво у боротьбі з фінансуванням тероризму та запобіганні відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України спільно з Місією України при НАТО та Офісом зв'язку НАТО в Україні є організатором засідань Спільних робочих груп, до участі у яких, зазвичай, залучаються представники Міністерства оборони України, Міністерства закордонних справ України, Національного інституту стратегічних досліджень, а також Міжнародного секретаріату НАТО та ряду неурядових організацій.

Співробітництво на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру

З урахуванням обсягів соціальної та фінансово-економічної шкоди, що завдається цивільному населенню держав світу внаслідок техногенних катастроф, стихійних лих, терористичних актів та пост-військових криз, в НАТО приділяється постійна увага удосконаленню системи планування та спільного реагування на надзвичайні ситуації.

Основну роль у цій діяльності відіграє Комітет НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій (КПНС) – вищий дорадчий орган з відповідних питань при Північноатлантичній Раді, який функціонує, переважно, в форматі РЄАП. До повноважень КПНС входить проведення заходів, спрямованих на підвищення рівня готовності держав-членів РЄАП до ліквідації наслідків техногенних катастроф та стихійних лих. До цієї роботи активно залучені представники національних органів у сфері цивільного захисту, реагування на катастрофи, цивільного транспорту,

зв'язку, промислової безпеки, охорони здоров'я та ресурсів для життєдіяльності цивільного населення.

У підпорядкуванні КПНС перебувають 4 робочих органа – т.зв. планувальних груп за 8 напрямками діяльності у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій:

- Група цивільного захисту:
 - 1) цивільний захист та реагування на катастрофи.
- Транспортна Група, яка включає 3 підгрупи з планування за напрямками:
 - 2) цивільна авіація;
 - 3) морські перевезення;
 - 4) внутрішній наземний транспорт.
- Об'єднана група з охорони здоров'я, сільського господарства та планування продовольчих ресурсів, яка включає 2 підгрупи за напрямками:
 - 5) охорона здоров'я;
 - 6) планування продовольчих ресурсів та сільського господарства.
- Група з промислового та комунікаційного планування на випадок надзвичайних ситуацій:
 - 7) промислові ресурси;
 - 8) цивільний зв'язок.

Працюючи на рівні представників національних міністерств і відомств, а також експертів з числа провідних установ та неурядових організацій, зазначені групи та підгрупи надають КПНС консультативну допомогу згідно з їх компетенцією.

Україна представлена у КПНС керівництвом Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), а також – на робочому рівні - співробітником Місії України при НАТО який також забезпечує координацію роботи українських фахівців ДСНС, Мінтрансзв'язку, Мінагрополітики, Мінпромполітики, МОЗ та Державіаслужби у засіданнях планувальних груп та підгруп КПНС.

У 1998 р. в структурі КПНС був створений Євроатлантичний координаційний центр реагування на катастрофи (ЄАКЦРК), до основних завдань якого входить обмін інформацією та координація співробітництва держав-членів РЄАП у питаннях реагування на катастрофи. Для більш оперативного реагування в державах РЄАП запроваджено мережу контактних пунктів ЄАКЦРК. Спеціалісти у галузі реагування на надзвичайні ситуації працюють в ЄАКЦРК як на штатних посадах, так і на основі добровільних внесків з боку держав-учасниць (направлення та

утримання фахівців власними силами країни, що направляє). ЄАКЦРК координує свою діяльність з відповідними структурами ООН, зокрема Офісом ООН з координації гуманітарних справ (UN-OCHA), Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), а також інших міжнародних організацій. Періодично ЄАКЦРК організовує міжнародні навчання, під час яких відпрацьовуються практичні навички персоналу щодо реагування на надзвичайні ситуації. У разі виникнення надзвичайної ситуації в одній з держав-членів РЄАП, ЄАКЦРК у терміновому порядку поширює відповідну інформацію серед інших держав-учасниць з переліком нагальних потреб та здійснює інші заходи, спрямовані на надання допомоги потерпілій країні. Для надання допомоги потерпілій державі, що не є учасницею РЄАП, потребується окреме рішення ПАР та РЄАП (наприклад, як у випадку із землетрусом в Пакистані восени 2005 р.).

Новим елементом діяльності Альянсу з допомоги у ліквідації наслідків стихійних лих стали окремі авіатранспортні операції на виконання відповідних рішень Північноатлантичної Ради. Зазначені операції проводились Альянсом у 2005-2006 рр. у зв'язку з ліквідацією наслідків урагану “Катріна” в США та землетрусу в Пакистані з використанням, серед іншого, засобів транспортної авіації Сил реагування НАТО. Особливістю надання допомоги Пакистану стало розгортання у цій країні, за погодженням з національним урядом, інженерних та медичних підрозділів Сил реагування НАТО. В зони стихійного лиха направлялись офіцери зв'язку ЄАКЦРК, до реалізації операцій активно залучались експерти планувальних груп і підгруп, підпорядкованих КПНС. Україна також зробила вагомий внесок у міжнародні зусилля з ліквідації наслідків урагану “Катріна” в США та землетрусу в Пакистані. Українською стороною надано допомогу у транспортуванні до зон стихійних лих (літаками Ан-225 “Мрія” та Ан-124 “Руслан”) інженерного обладнання, медикаментів, продуктів харчування, наметів; у Пакистані був розгорнутий рятувальний загін та мобільний шпиталь ДСНС України.

Окрім допомоги США та Пакистану, ЄАКЦРК з часу створення також був задіяний у зв'язку з ліквідацією наслідків повеней в Румунії, Угорщині, Албанії, Чехії, Болгарії, Грузії, Киргизстані, Словаччині, снігопадів 2006 р. в Киргизстані, землетрусу 1999 р. в Туреччині, боротьбою з лісовими пожежами у Грузії, Македонії та Португалії у 2006 році, Албанії, Боснії і Герцеговині, Македонії та Сербії у 2007, 2012 роках, а також у контексті мінімізації гуманітарної кризи, пов'язаної з сирійськими біженцями у 2012-2013 роках. Значний внесок ЄАКЦРК зробив у надання гуманітарної допомоги населенню Косово у 1998-1999 рр.

Україні допомога держав-членів РЄАП надавалася через ЄАКЦРК та інші структури Альянсу у зв'язку із аваріями, спричиненими повенями річок Уда та Донець у східній Україні, повенями в Закарпатті та у західних

областях України у 1998, 2001, 2010 рр., аварією українського військового літаку у 2002 р., пандемією грипу H1N1 в Україні у 2009 році

З метою покращення спроможностей України та НАТО у галузі готовності до катастроф у 1997 р. було укладено Меморандум про взаєморозуміння щодо планування при надзвичайних ситуаціях та готовності до катастроф, яким визначено основні сфери взаємного інтересу у плані розвитку подальшої співпраці. До числа таких сфер входять оцінка ризиків, планування, аналіз наслідків, запобіжні заходи, взаємосумісність підрозділів з ліквідації наслідків катастроф; транспортна підтримка операцій; реагування на ядерні та радіаційні аварії, пошуково-рятувальні операції, захист об'єктів критичної інфраструктури тощо. Значна увага також приділяється також дослідженню щодо досвіду ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

На виконання положень Меморандуму створено Спільну робочу групу (СРГ) Україна-НАТО з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, основними завданнями якої є планування та координація спільних заходів згідно зі сферами взаємного інтересу. Діяльність СРГ розглядається як невід'ємна частина роботи КПНС та підпорядкованих йому підрозділів у форматі РСАП. СРГ засідає щорічно, по черзі у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі та Києві. Останнє засідання відбулося в листопаді 2015 року.

Україна бере активну участь у міжнародних навчаннях з реагування на катастрофи, що проводяться НАТО. Так у 2000 р. Україна спільно з Альянсом провела на своїй території міжнародні навчання з ліквідації наслідків повеней “Trans-Carpathia 2000”; у 2005 р. – спільно з Організацією із заборони хімічної зброї та НАТО – міжнародні навчання з протидії та ліквідації наслідків застосування терористами небезпечних хімічних речовин “Joint Assistance 2005” (Яворів).

Крім того, у травні 2007 року під час навчань з питань захисту критичної інфраструктури “Ідасса 2007” (Хорватія) Україна була представлена силами МНС України і працювала спільно з казахською командою у групі з виявлення і деконтемінації хімічних та радіо бактеріологічних речовин.

Важливим заходом у контексті зміцнення практичного співробітництва Україна-НАТО у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій стало проведення у Львівській області спільних командно-штабних польових навчань з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій цивільного характеру «Україна-2015» (21-25.09.2015 р.). Участь у навчаннях взяли близько 1100 представників з 28 країн-членів та партнерів НАТО. Навчання «Україна-2015» були відкриті Президентом України П.О.Порошенком та Генеральним секретарем НАТО Є.Столтенбергом. Одним з основних результатів проведених навчань стало значне підвищення іміджу України серед представників євроатлантичної спільноти. Голова Комітету НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій – заступник Помічника

Генерального секретаря НАТО з питань операцій Ф.Тардіолі, за результатами навчань відзначила, що під час підготовки та проведення навчань Україна зарекомендувала себе як надійний партнер, готовий виконувати свої зобов'язання та вносити свій вклад в розвиток євроатлантичної системи цивільного захисту.

Однією із важливих складових співробітництва з НАТО є освіта та професійна підготовка. Протягом останніх років представники ДСНС мали змогу пройти навчання (безкоштовно) на курсах з надзвичайного цивільного планування та військово-цивільного співробітництва, з проведення операцій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання гуманітарної допомоги, навчальних курсах з підвищення кваліфікації фахівців у сфері РХБЯ захисту, а також курсах з мовної підготовки, зокрема:

У рамках виконання щорічних цільових планів Україна-НАТО у сфері ПНС передбачено виконання низки заходів, зокрема, пов'язаних із реалізацією завдань щодо удосконалення і розвитку системи реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, участі у заходах Програми “Партнерство заради миру” відповідно до Індивідуальної програми партнерства України з НАТО; планування разом з комітетами та управліннями НАТО заходів щодо вдосконалення взаємосумісності під час надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; удосконалення інформаційно-телекомунікаційної системи ДСНС тощо.

У 2010 році, за сприяння Євроатлантичного координаційного центру з реагування на катастрофи, Україна отримала допомогу від Словаччини (липень) для ліквідації наслідків сильних злив у Чернівецькій області, надавши, зі свого боку, допомогу для ліквідації наслідків повеней у Польщі і Таджикистані (травень), Угорщині (червень) та Молдові (вересень). У 2011-2012 рр., крім іншого, Україна та НАТО провели низку навчально-тренувальних заходів у контексті підготовки до проведення Євро-2012. Було проведено низку семінарів щодо забезпечення безпеки під час підготовки та проведення масштабних публічних заходів міжнародного рівня за участю цивільних експертів країн-членів НАТО та відповідних органів влади України.

Сфера планування на випадок надзвичайних ситуацій є, безумовно, специфічною. Водночас, не є політизованою і зорієнтована переважно на практичних напрямках співробітництва, серед яких, варто назвати організацію авіатранспортних, морських та внутрішніх континентальних перевезень, цивільний захист та цивільних зв'язок, медичну допомогу постраждалим внаслідок стихійних лих, промислових аварій, військових конфліктів тощо.

Протягом 2013 р. – першої половини 2014 р. продовжувалась робота з реалізації проекту щодо створення Трастового фонду НАТО з безпечного поводження з радіоактивними відходами в Україні стосовно безпечного перезахоронення радіоактивних джерел, що утворилися на території України

в результаті діяльності військових програм за часів СРСР. У 2013 р. між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки було підписано відповідну Імплементаційну угоду.

У 2014 році, на фоні нового безпекового середовища в Україні та агресивних дій РФ в Криму і у південно-східній частині України, з березня 2014 р. на регулярній основі проводяться засідання КПНС у форматі «НАТО + Україна», під час яких обговорюються питання цивільної взаємодії у контексті протидії агресії з боку Росії, залучення гуманітарної допомоги, підтримки з боку НАТО у сфері захисту цивільного населення, техногенної безпеки тощо. Під час засідань КПНС українською стороною надається консолідована, підкріплена фактами, інформація щодо поточної ситуації в проблемних регіонах України. Обговорюються шляхи залучення експертної та технічної допомоги за цивільними напрямками.

У результаті такої взаємодії активовано новий напрямок співпраці з НАТО у сфері захисту критичної інфраструктури. У березні 2014 р. на звернення Уряду України було сформовано Групу консультативної підтримки НАТО, до складу якої увійшли цивільні експерти з питань захисту об'єктів ядерної критичної інфраструктури. За результатами роботи ГКП НАТО в Україні у період з 4 по 9 квітня 2014 р. стороною НАТО було підготовлено звіт та збірку висновків і рекомендацій щодо покращення фізичного захисту ядерної критичної інфраструктури, планів надзвичайного реагування, удосконалення системи захисту персоналу та цивільного населення в умовах сучасної безпекової ситуації в Україні. Це стало першим етапом низки проектів з утворення в Україні системи захисту критичної інфраструктури відповідно до кращих світових стандартів об'єктової безпеки та захисту цивільного населення.

Крім того, у рамках взаємодії з НАТО щодо забезпечення умов життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб на сході України, роботи Міжвідомчого координаційного штабу та координації гуманітарної допомоги та технічної підтримки з боку НАТО було активовано механізм гуманітарної підтримки з боку Альянсу.

За результатами 13-го засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій, проведеного у листопаді 2015 року, зокрема, було домовлено продовжувати активну двосторонню співпрацю у сфері надання Україні гуманітарної допомоги для забезпечення життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб в нашій державі, реалізації заходів із відновлення об'єктів критичної інфраструктури на сході держави, забезпечення лікування та медичної реабілітації поранених в зоні АТО військовослужбовців України, гуманітарного розмінування тощо.

Наразі Україною вже отримано та здійснюється процедура щодо подальшого отримання гуманітарної допомоги для потреб цивільного внутрішньо переміщеного населення на сході України не тільки у рамках взаємодії з НАТО та партнерами Альянсу, але й від інших міжнародних

організацій, зокрема Європейської Комісії, Управління ООН з гуманітарних питань, Управління Верховного Комісару ООН у справах біженців, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародного Червоного Хреста та ін.

Близько 400 українських військовослужбовців, які були поранені у ході АТО в Донецькій та Луганській областях нашої держави, пройшли та проходять лікування у спеціальних закладах низки країн-членів НАТО. Робота на цьому напрямі продовжується.

Останні роки взаємодії України з НАТО свідчать про високу динаміку залучення українських експертів до всіх заходів, що організовуються НАТО та великий потенціал взаємодії у рамках Комітету НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій. Альянсом надається всебічна фінансова та експертна підтримка українській стороні, НАТО неодноразово підтверджується готовність та бажання зберегти високу динаміку розвитку взаємовідносин у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій.

Співробітництво в сфері науки та охорони довкілля

Взаємодія України з НАТО в сферах науки та охорони довкілля розпочалася у 1991 р. і здійснюється з використанням механізмів програми НАТО/Партнерства заради миру «Наука заради миру та безпеки».

Україна приєдналася до Програми ПЗМ 8 лютого 1994 року після підписання відповідного рамкового документу.

Ключовим механізмом забезпечення координації та взаємодії співробітництва у сфері науки та охорони навколишнього середовища є **Спільна робоча група Україна-НАТО зі співробітництва з питань науки та довкілля (СРГ)** (утворена у 2000 р.).

Протягом 1998-2013 рр. в рамках програми НАТО «Наука заради миру та безпеки» реалізовані 27 спільні багаторічні проекти за участю українських науково-дослідних установ. Наразі на стадії виконання перебувають 13 багаторічних проектів загальним обсягом фінансування близько 3,5 млн. євро.

В 2014 р., у зв'язку з реорганізацією Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, на яке були покладені функції з питань реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, Україна припинила свою діяльність в рамках СРГ. Проте вже наступного року роботу було відновлено. У 2015 році відповідальність за взаємодію з НАТО у сфері науки перебрало на себе Міністерство освіти і науки України, Заступник Міністра якого став співголовою зазначеної СРГ.

У вересні 2015 року, під час чергового засідання зазначеної СРГ, сторони обговорили стан реалізації спільних проектів Україна-НАТО в

рамках Програми НЗМБ та окреслили перспективні сфери майбутнього взаємовигідного співробітництва з урахуванням триваючої збройної агресії РФ на сході України.

Станом на сьогодні, Україна перебуває на першому місці серед країн-партнерів Альянсу за кількістю наукових проектів та обсягом їх фінансування в рамках Програми НЗМБ.

Перелік актуальних проектів взаємодії Україна – НАТО в рамках Програми Альянсу «Наука заради миру та безпеки»:

1. Розробка передового генератора рентгенівського випромінювання на основі зворотного комптонівського розсіювання – Подовження;
2. Мікрохвильові нелінійні матеріали, композити та пристрої;
3. Новітні електрохімічні нано-сенсори для виявлення токсичних іонів;
4. Новітні макромолекулярні сполуки для швидкого виявлення небезпечних речовин;
5. Новітні нанокомпозитні матеріали на основі низько розмірних вуглецевих систем для електромагнітного екранування;
6. Очищення води від важких металів та радіонуклідів, використовуючи керамічні мембрани;
7. Розробка моделі стосовно прогнозування та попередження можливих катастрофічних наслідків токсичного забруднення в басейні річки Тиса;
8. Наноструктурні матеріали для каталітичного розкладу хімічних отруйних речовин;
9. Термоелектричні матеріали та пристрої для енергозаощадження та підвищення безпеки;
10. Неохолоджені терагерцові структури для візуалізації вибухівок;
11. Проведення природовідновлювальних робіт з локалізації та ліквідації нафтохімічного забруднення на території резервного парку військової частини А-3482, м. Київ;
12. Новий метод для виявлення швидких нейтронів для здійснення контролю за нелегальним перевезенням ядерних матеріалів;
13. Наноструктуровані тонкі плівки металевих напівпровідників для ефективного функціонування сонячних батарей;
14. Розробка оптичних біосенсорів для детекції біотоксинів;
15. Розробка супер-селективного абсорбенту для захисту від РХБЯ речовин;

16. Нова дозиметрія для класифікації потерпілих від іонізуючого випромінювання;
17. Ручний гамма-детектор, дія якого заснована на ксеноновому газі високого тиску;
18. Дистанційне зондування прибережної зони для покращення національної безпеки;
19. Створення металевих нанокристалів для надчутливого виявлення біохімічних агентів;
20. Сенсорна мережа для локалізації та ідентифікації джерел радіації;
21. Розробка новітніх наноструктур для застосування в сфері безпеки;
22. Компактні сенсорні системи для безпілотних літальних апаратів;
23. Боротьба з корозією водних суден та біологічним забрудненням за рахунок використання спеціальних іонічних сполук;ї
24. Створення ультра швидких адаптивних оптичних елементів;
25. Моделювання і пом'якшення наслідків соціальних лих, викликаних катастрофами та тероризмом;
26. Міжнародна експертна підтримка огляду сектору безпеки і оборони України;
27. Оновлена модель захисного Чорнобильського укриття – допомога Україні в боротьбі з розповсюдженням радіоактивного пилу та захисті робітників;
28. Наноматеріали для безпеки;
29. Найкращий досвід та уроки, взяті з управління конфліктами НАТО, ОБСЄ, ЄС та громадянське суспільство;
30. Дослідження пом'якшення обледенінь і технологій із застосуванням для систем безпеки;
31. Нові сенсорні матеріали та детектори для виявлення іонізованої радіації;
32. Практичний навчальний курс у галузі кіберзахисту для українських системних і мережевих адміністраторів;
33. Управління безпековими ризиками на українському кордоні, використовуючи найкращий досвід і належне керівництво – джерела і контрзаходи;
34. Радар далекої дії з можливістю нейтралізації мікрохвиль для захисту персоналу;

35. Голографічний імпульсивний поверхневий радар для виявлення мін та вибухових пристроїв;

36. Прикордонні безпекові проблеми у Східній Європі: уроки для союзників і партнерів;

37. Підтримка гуманітарного розмінування в Україні;

38. Розробка новітніх методів для недопущення виходу з ладу трубопроводів через порушення безпеки;

39. Військовий конфлікт в Україні та Резолюція Ради Безпеки ООН 1325.

Цивільний вимір діяльності НАТО в Україні

Попри розповсюджене стереотипне уявлення про НАТО як військово-політичний блок, НАТО є, передусім, політичною організацією, яка має у своєму розпорядженні необхідні військові можливості. І як будь-яка політична організація, вона приділяє значну увагу цивільним аспектам співробітництва як між державами-членами, так і з державами-партнерами, які залучаються до діяльності НАТО через програму Партнерство заради миру (ПЗМ) РСАП.

Співробітництво у сфері планування та реагування на надзвичайні ситуації цивільного характеру є найбільшим невійськовим компонентом в рамках ПЗМ. Однією з найпомітніших ініціатив НАТО в цивільній сфері є відкриття Євroatлантичного центру координації реагування на катастрофи у червні 1998 р. Завдяки діяльності цього Центру оперативну допомогу міжнародного співтовариства змогли отримати жертви повеней в Україні на Закарпатті в 1998 та 2001 рр., в Албанії та Чехії в 2002 р., в Азербайджані в 2003 р., в Болгарії, Грузії, Румунії та Киргизстані в 2005 р. Центр був також центральною ланкою у процесі надання міжнародної гуманітарної допомоги постраждалим від землетрусу регіонам Пакистану восени 2005 р.

В рамках Ініціативи з навколишнього середовища та безпеки (спільної програми НАТО, ОБСЄ, програми навколишнього середовища ООН і програми розвитку ООН) Україна є учасником проекту з моніторингу в режимі реального часу стану річок Прут та Дністер. Крім України, в проекті задіяні Молдова і Румунія. На даний момент, завдяки фінансуванню НАТО, вже встановлено 4 автоматичних станції моніторингу стану якості та кількості води в згаданих річках.

Україна також бере участь у спільному з НАТО та ОБСЄ проекті щодо створення мобільного заводу для утилізації та переробки ракетного палива.

У рамках Програми ПЗМ триває реалізація наступних програм та проектів співробітництва України з НАТО:

Ініціатива НАТО з розбудови цілісності та прозорості оборонних інституцій

Мета: надання допомоги у запровадженні в структурах сектору безпеки і оборони України практики ефективного, доброчесного і прозорого менеджменту; зміцненні механізмів протидії і запобігання корупції; удосконаленні системи управління ресурсами.

Основні форми: організація та проведення самооцінки оборонних і безпекових інституцій щодо виявлення корупційних ризиків і загроз; вироблення на підставі цього рекомендацій та їх подальша імплементація; організація та проведення навчальних курсів з антикорупційної тематики; створення кола національних експертів у рамках Ініціативи.

Експертами Альянсу надається практична допомога стосовно реалізації спільно визначених пріоритетів і завдань в рамках згаданої Ініціативи НАТО.

Програма з професійного розвитку цивільного персоналу сектору безпеки і оборони України.

Мета: надання допомоги у підготовці за єдиною програмою цивільного персоналу інституцій сектору безпеки і оборони України, здатного у своїй службовій діяльності до запровадження та реалізації системних державних реформ.

Основні форми: проведення семінарів, круглих столів, стажувань, навчальних курсів в Україні та за кордоном за фінансової підтримки НАТО.

Програма НАТО “Удосконалення військової освіти”

Мета: надання допомоги керівному та професорсько-викладацькому складу військових навчальних закладів України у підвищенні їх рівня підготовки в інтересах системного удосконалення військової освіти.

Напрями співробітництва: розвиток системи дистанційної освіти; інноваційні методики освіти та викладання; мовна підготовка; лідерство; теорія управління; психологічна підготовка; психологічні, правові та практичні аспекти ведення бойових дій; стандарти НАТО стосовно системи управління військами; короткотермінові курси для керівництва складу; основи повітряних операцій; обмін досвіду участі в операціях НАТО; військові ігри та комп’ютерне моделювання навчань; цивільно-військові відносини; інформаційна безпека; підготовка штабних офіцерів; психологічна підтримка штабів у ході розгортання операцій; комунікаційні навички викладача, командира; математичне моделювання безпекових питань; економічна безпека.